

Костіна С. Ф.,

викладач кафедри «Англійська мова» № 2
Національного університету «Одеська морська академія»

Малецька І. О.,

старший викладач кафедри «Англійська мова» № 2
Національного університету «Одеська морська академія»

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ ЕМОЦІЇ «СТРАХ» В АНГЛОМОВНОМУ ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ

Анотація. Стаття є спробою проаналізувати та систематизувати лінгвальні засоби вербалізації емоції *страх* у художньому англійському дискурсі. Емоцію *страх* вибрано *об'єктом* представленого дослідження через відсутність єдиної концепції *страху*, що зумовлено різноманітними напрямками та підходами до вивчення досліджуваної емоції. *Предметом* вивчення слугують засоби вербалізації *страху* в авторському мовленні та в персональному мовленні. Насамперед проаналізовані та диференційовані поняття *емоції* та *почуття*. *Емоції* представляють собою клас психологічних процесів та станів, пов'язаних з інстинктами, потребами та мотивами й відображених у формі безпосереднього хвилювання через значимість діючих на індивіда різних явищ та ситуацій. Вони слугують одним із головних механізмів внутрішньої регуляції психічної діяльності та поведінки людини. *Емоції* мають чітко виражений ситуативний характер. Вони експлікують оцінне ставлення людини до того, що відбувається навколо неї, швидко з'являються та зникають. *Почуття* на відміну від емоцій характеризуються усвідомленістю та предметністю. Вони носять суб'єктивний характер, оскільки одні й ті самі явища для різних людей можуть мати різне значення. Одне й те саме почуття може бути реалізованим різними емоціями, що зумовлено такою властивістю почуттів, як *амбівалентність*. Окрім цього, почуття, викликані якимись явищами, є більш стійкими. *Страхи* є базовою емоцією, яка може супроводжуватися розмаїттям почуттів: тривога, хвилювання тощо. Аналіз вибірки виявив, що в авторському мовленні зафіксовані субстантивна та дієслівна номінація емоції *страх*. Також вербалізація *страху* реалізується за допомогою опису рухових симптомів емоційного характеру (міміка, жести, рухи), психофізіологічних симптомів *страху* (зміна кольору шкірних покривів, прискорене серцебиття та дихання, посилене потовиділення, тремтіння), внутрішніх суб'єктивних відчуттів та хвилювань персонажу. На синтаксичному рівні переважає *відокремлення*. В прямому персональному мовленні емоція *страху* реалізується за допомогою вигуків. Серед синтаксичних засобів репрезентації емоції *страху* в мовленні персонажу зафіксовано переважне вживання окличних речень. Головна відмінність лінгвальних засобів вербалізації емоції *страх* у художньому дискурсі полягає в тому, що описи невербальних реакцій персонажів та їхні фізіологічні відчуття є *стилістично нейтральними*, тоді як персональне мовлення пістрівіє *експресивними* лінгвальними засобами.

Ключові слова: авторське мовлення, вигук, відокремлення, емоція, опис, персональне мовлення, почуття, *страх*.

Постановка проблеми. *Страх* у світі людських хвилювань є досить поширеним явищем і має стільки різних відтінків, що складно вивести одну єдину його дефініцію чи скласти раціональну класифікацію. У кожній мові існує ряд дефініцій для позначення *страху*, які базуються на багатовіковому досвіді та дослідженнях видатних учених. Тим не менш, коли виникає потреба чітко окреслити *страх*, дати йому визначення представляється складним завданням, адже *страх* є досить глибоким особистісним переживанням.

Емоційний стан *страху* з давніх-давен слугує об'єктом вивчення спеціалістами з різних галузей науки – філософами, соціологами, психологами, психіатрами, фізіологами, тощо, кожен із них по-своєму представляє цей феномен людської психіки. Так, філософи вбачають у *страху* певну екзистенційну силу людської душі [1]. Соціологи й політологи розглядають *страх* як засіб маніпуляції людськими масами. Психологи звертають увагу на захисну функцію *страху*, що сприяє виживанню індивідуума в екстремальних умовах. Психіатри сприймають *страх* як хворобу [2], тоді як фізіологи досліджують механізми формування цієї емоції в головному мозку та шляхи її реалізації (наприклад, І.І. Мечников). Лінгвістами вивчається акустика мовлення людини в стані *страху* [3], гендерна зумовленість емоції *страху* [4] тощо.

Такий «багатовимірний» підхід допомагає вийти за рамки однієї певної науки й побачити проблему в цілому, однак через різноманітність наукових напрямів створення єдиної концепції *страху* ускладнено. Тим не менш, погляди різних спеціалістів на *страх* допомагають краще зрозуміти його природу, механізми формування й значення для суспільства, що, безумовно, знаходить відображення в мові й реалізується в мовленні. Саме у вивченні лінгвальних засобів вираження *страху* в англійському художньому дискурсі й полягає *актуальність* представленого дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Праць, присвячених безпосередньо дослідженню емоції *страху*, не багато. Як правило, *страх* вивчається в парадигмі емоцій загалом. Тому спершу вбачаємо необхідним звернутися до феномена *емоцій* та проаналізувати їхні особливості.

Отже, феномен емоцій є онтологічно складним через свою фізіологічну та соціальну значимість, тому не викликає сумнівів те, що одне тільки мовознавство не може дати вичерпний аналіз мови, в тому числі й емотивності як однієї з її системних характеристик. Феномен емоцій потребує комплексного під-

ходу для його ретельного вивчення та осмислення результатів дослідження в суміжних науках.

Існує велика кількість праць, присвячених вивченню емоцій, у межах філософії, логіки, медицини, психології, соціології, соціолінгвістики тощо. Тому єдина дефініція поняття *емоція*, єдина класифікація та номенклатура емоцій неможливі. Термінологічне визначення *емоцій* відрізняється в залежності від науки, об'єктом дослідження якої вони слугують. Не можна ігнорувати й відмінності поглядів на природу емоцій. Наприклад, аналіз психологічної літератури показує, що існує ряд термінів для позначення емоцій, які можуть інколи замінювати один одного. Подібна розбіжність зумовлена тим, що часто емоції розглядають поза зв'язком зі структурою та рівнем тієї діяльності, яку вони регулюють, а також без чіткої диференціації на різні, відмінні один від одного генетично та функціонально підкласи, якими є почуття, переживання, афекти, власне емоції [5, с. 173]. У зв'язку з цим вважаємо справедливим твердження В.К. Вілюнас, що «термінологічні розбіжності в певній мірі вже закладені в повсякденній мові, що дозволяє, наприклад, називати «страх» емоцією, афектом, почуттям та навіть відчуттям» [6, с. 5].

Тим не менш, комплексний підхід до вивчення прояву емоцій в мові передбачає виокремлення деяких ключових аспектів, а саме екстралінгвістичного, паралінгвістичного, лінгвістичного, лінгвостилістичного. На думку В.І. Шаховського, емоції та почуття людини перш за все пов'язані зі свідомістю та опосередковані пізнанням, що є відображенням філософського аспекту почуттів. Їхній лінгвістичний аспект виявляється в тому, що почуття можуть бути більш-менш адекватно виражені семантикою мовних елементів [7, с. 66]. Вчений стверджує, що саме лінгвістичний аспект емоційності є центральним, адже дані, отримані під час дослідження інших аспектів, об'єднують семантичну інтерпретацію емоційності [7]. А отже, це надає змогу виявити та окреслити лінгвальні засоби, за допомогою яких можна реалізувати емоції, зокрема *страх*, у мовленні.

Мета статті. Об'єктом представлено дослідження послугувала *емоція страху*, тоді як предметом вивчення було вибрано засоби вербалізації досліджуваної емоції в англійському художньому дискурсі.

Мета нашого дослідження полягала у виявленні засобів вербалізації емоції страху в авторському та в персональному мовленні. Для досягнення поставленої мети було виконано ряд завдань:

- проаналізувати поняття «емоція» та описати відмінні риси емоцій;
- охарактеризувати поняття «почуття» та його особливості;
- розмежувати поняття «емоція» та «почуття»;
- встановити взаємозв'язок між емоціями та почуттями;
- виявити засоби вербалізації страху в авторському мовленні;
- встановити засоби реалізації страху в персональному мовленні.

Матеріалом дослідження послуговували фрагменти, що репрезентують емоцію страху, вибрані методом суцільної вибірки з текстів англійської художньої літератури.

Виклад основного матеріалу. Перед тим як безпосередньо перейти до розгляду засобів вербалізації страху в художньому

дискурсі, представляється необхідним диференціювати певні терміни емоційної сфери та передусім проаналізувати і розмежувати поняття «емоція» та «почуття».

Зазвичай *емоція* та *почуття* вживаються як синоніми, однак у психології ці поняття відрізняються одне від одного. Згідно зі словниковою дефініцією *емоції* представляють собою клас психологічних процесів і станів, пов'язаних з інстинктами, потребами та мотивами й відображених у формі безпосереднього хвилювання (задоволення, радості, страху, тощо) через значимість діючих на індивіда різних явищ та ситуацій [8]. Супроводжуючи будь-які прояви діяльності суб'єкту, емоції слугують одним із головних механізмів внутрішньої регуляції психічної діяльності та поведінки людини.

Серед безлічі емоційних процесів виділяють особливий вид власне емоцій. Емоції можуть слабо проявлятися зовні та мають чітко виражений ситуаційний характер, тобто експлікують оцінне ставлення суб'єкта до вже існуючих чи можливих ситуацій, до власної діяльності та власних проявів у цих ситуаціях. Найважливішою особливістю емоцій є те, що вони можуть узагальнюватися та передаватися.

Емоції представляють собою механізм безпосереднього інформування суб'єкта про особистісний сенс тих об'єктів, явищ та цілісних ситуацій, що він відображає [5; 9]. Як правило, емоційна реакція сигналізує нам про особистісний сенс. Можна стверджувати, що емоції виконують допоміжну функцію презентації особистісного сенсу, не стільки змістовно відображаючи його (адже це неможливо, тому що сенс набагато глибше й складніше емоцій), скільки звертаючи на нього увагу і спрямовуючи завдання на його змістовне розкриття. З цього боку характеристика емоцій як «чувственої тканини смисла» [10] представляється досить точною.

П.В. Симонов у свою чергу пропонує таку дефініцію *емоції*: «емоція є відображенням мозком людини якоїсь актуальної потреби й можливості її задоволення, що характеризується ймовірністю досягнення мети» [11, с. 7], й тому вчений пропонує класифікувати емоції в залежності від величини потреби та розміру дефіциту чи приросту прагматичної інформації.

Вищий продукт розвитку емоцій людини – почуття, що виникають в онтогенезі ситуаційно експлікованих емоцій. Сформовані почуття стають головними детермінантами емоційного життя людини, від яких залежить виникнення й зміст ситуаційних емоцій. Наприклад, почуттям любові може бути зумовлена гордість за кохану людину, ненависть до його суперників, смуток через невдачі, ревності тощо.

Почуття – це стійке емоційне ставлення людини до явищ дійсності, що відображають значення цих явищ у зв'язку з його потребами та мотивами; вищий продукт розвитку емоційних процесів у суспільних умовах. Почуття на відміну від емоцій характеризуються усвідомленістю та предметністю. Породжені світом об'єктивних явищ, тобто таких, що мають причинно-зумовлену природу, почуття все ж таки є суб'єктивними, оскільки одні й ті самі явища для різних людей можуть мати різне значення [8].

Одне й те саме почуття може бути реалізованим різними емоціями. Це зумовлено складністю явищ, багатогранністю й множинністю їхніх зв'язків один з одним. Наприклад, почуття любові породжує цілий спектр емоцій: радість, гнів, сум тощо. В одному й тому самому почутті часто зливаються, об'єднуються, переходять один в одне різні за знаком (пози-

тивні та негативні) емоції [12]. Цим пояснюється така властивість почуттів, як *амбівалентність*.

Виникаючи як результат узагальнення окремих емоцій, сформовані почуття стають утворюючими емоційної сфери людини, що визначають динаміку та зміст ситуативних емоційних реакцій.

В онтогенезі почуття експлікуються пізніше, ніж власне емоції, вони формуються по мірі розвитку індивідуальної свідомості в залежності від виховних впливів сім'ї, школи, мистецтва тощо. У процесі формування особистості почуття вибудовуються в ієрархічну систему, в якій одне з них займає провідний стан відповідно до актуально діючих мотивів, інші ж залишаються потенційними, нереалізованими. У змісті домінуючих почуттів людини проявляється його світоглядні установки, спрямованість, тобто найважливіші характеристики його особистості.

Почуття є однією з найбільш яскравих проявів особистості людини, що виступають в єдності з пізнавальними процесами й вольовою регуляцією поведінки й діяльності. Зміст почуттів становлять стійкі ставлення особистості до того, що вона пізнає та робить [12].

Деякі дослідники у сфері психології розмежовують емоції та почуття й відносять до емоцій лише «нижчі емоції», «найпростіші емоції» або «чисті емоції» [13; 14] з «анатомічною прив'язкою», тобто успадковані людиною від його пращурів, такі як страх, гнів, лють, радість тощо. Завдяки цим ученим з'явилася поняття *універсальних* чи *базових емоцій*, що вживаються не лише тільки в дослідженнях у психології, а й у лінгвістичних розвідках. До універсальних емоцій уналежнюють *сум, щастя, огиду, гнів, здивування, страх, презирство*.

Такі вчені, як Г.Х. Шигаров, К.К. Платонов, Я.О. Еголінський, також вказують на відмінності між *емоціями* та *почуттями*. На думку науковців, емоції людини відображають об'єктивні відношення предметів та явищ зовнішнього світу до потреб людини як організму, тоді як почуття відображають ці відношення до людини як до особистості, як до члена суспільства. Окрім цього, емоції регулюють взаємовідношення людини із середовищем як організму, тоді як почуття регулюють його відношення як особистості з іншими людьми [15, с. 148; 16, с. 54; 17, с. 7].

Тим не менш, проведений аналіз джерел із психології показує, що існуючі критерії диференціації психологічних феноменів *емоція* та *почуття* є недостатніми для всебічного розуміння їхньої сутності та повного розмежування. Наприклад, загально прийнятим вважається визначення страху як емоції, що підтверджується його ситуативністю та слабкою вираженістю впливу соціально-культурних особливостей. Однак у рівній мірі страх можна розглядати і як почуття, адже йому притаманний предметний характер [18, с. 527].

Емоції поряд з афектами, хвилюваннями, почуттями, емоційними станами становлять емоційну сферу особистості, яка є одним із факторів, що регулює поведінку людини, є джерелом пізнання та вираження складних відношень між людьми [19, с. 13]. Незалежно від природи та сутності емоцій об'єктивний характер їх існування не викликає сумнівів. В усіх відомих мовних системах є позначення емоцій, і за кожним із них стоять існуючі в даному соціумі уявлення про характер емоції, її місце серед інших емоцій, про причини, що провокують її появу, тощо.

Отже, ми доходимо висновку, що в психології *емоція* та *почуття* розмежовуються як різні ступені розвитку емоційної форми відображення дійсності. Взаємовідношення між ними можна описати так: почуття формуються на базі емоцій, тоді як емоції виникають у результаті задоволення чи незадоволення потреб організму людини. Одночасно почуття, емоції й навіть відчуття настільки тісно пов'язані між собою, що не завжди їх можна чітко диференціювати та окреслити чіткі межі.

Н.В. Вітт відзначає, що емоцію від почуття можливо відділити лише ретроспективно, коли певне хвилювання завершилося, адже прагнення розділити ці феномени в значній мірі обмежують дослідницькі можливості, змушуючи науковців не виправдано звужувати предмет свого дослідження [20, с. 96].

Відсутність єдиної термінології, різні точки зору дослідників у галузі психології можуть викликати плутанину понять *емоція* та *почуття*, які часто вживаються як еквівалентні позначення, що мають місце в дійсності психічних станів, хвилювань, відчуттів людини. У нашому дослідженні ми не отожднюємо поняття *емоції* та *почуття*: емоції зумовлені певною ситуацією, вони виражають оцінне ставлення людини до того, що відбувається навколо неї, швидко з'являються та зникають, тоді як почуття, викликані певними життєвими явищами, є більш стійким. Отже, *страх* є базовою емоцією, яка може супроводжуватися розмаїттям почуттів: тривогою, хвилюванням тощо.

Далі розглянемо та порівняємо засоби вербалізації емоції *страх* в авторському мовленні та в персональному мовленні.

Проведений аналіз нашої вибірки виявив, що в авторському мовленні зафіксовані різні види вербалізації емоції *страх*, серед яких переважають субстантивна та дієслівна номінації. Проте описи невербальних реакцій персонажів та їхні фізіологічні відчуття є *стилістично нейтральними*. На відміну від авторського персонажне мовлення пістрявіє *експресивними* лінгвальними засобами. Подібна тенденція пояснюється тим, що існує лексика, яка *називає* чи *описує* емоції, та лексика, яка *виражає* емоції [7, с. 101].

Лексика, яка називає чи описує емоції, не є емотивною [21]. Слова *fright* чи *страх*, *anger* чи *гнів*, *surprise* чи *здивування* тощо містять лише поняття про певні емоції. На відміну від їх спонтанної появи в мовленні опис є свідомим вираженням емоційного стану людини лінгвальними засобами. Опису підлягає, як правило, не емоція загалом, а її зовнішня експресія: міміка обличчя, очей, губ, пантоміміка, тембр голосу, інтонація тощо. Лексичний опис емоційних кінем і просодем відтворює атмосферу емоційних переживань, викликаючи в реципієнта почуття, адекватні наміру автора.

Встановлено, що найчастіше емоція *страху* описана в авторському мовленні за допомогою субстантивної та дієслівної номінації. Проілюструємо прикладами:

...there was in the depths of her heart an awful fear [22, с. 77].

Julia was frightened and discouraged [23, с. 28].

Опис рухових симптомів емоційного характеру, таких як міміка, жести, рухи невеликої амплітуди, звуки, не лише створює більш емоційну напругу, а й передає дії людини, що відчуває страх. Проілюструємо наступним фрагментом, в якому вербалізація емоції страху досягається за рахунок опису міміки та рухових симптомів емоційного характеру:

There were tears on her face and her eyes were wide with terror [24, с. 182].

Опис психофізіологічних симптомів страху, а саме зміна кольору шкірних покривів, прискорене серцебиття та дихання, посилене потовиділення, тремтіння, підвищення чи зменшення температури тіла, скованість рухів тощо, також відтворює в художньому творі емоційну атмосферу страху. Проілюструємо низкою прикладів:

White! He turned as white as a woman [25, с. 119] (зміна кольору шкіри).

She went hot and cold all over as she pictured to herself the danger she had incurred [23, с. 75] (зміна температури тіла).

Опис внутрішніх суб'єктивних відчуттів та хвилювань персонажу є не менш важливим для вираження емоції страху в художньому дискурсі. Як правило, такий опис може бути стилістично маркованим розмаїттям ідіоматичних виразів, часто таких, що містять назви органів (*серце, шкіра, кров тощо*): *to make one's hair stand on end; to make one's flesh creep; to make one's blood creep; to get numb with fear; to jump out of one's skin; to shake in one's boots/ to quake in one's boots; to have one's heart in one's mouth; to grow (become) dumb; to frighten (scare) the wits out of someone; to frighten (scare) living daylight out of someone; to frighten someone to death; to scare someone to death; to put fear in somebody's heart, etc.*

Вважаємо, що значна кількість ідіом та стійких метафоричних висловів, уживаних для номінації емоції страху в художньому дискурсі, пояснюється тим, що страх є емоцією великої сили, яка значною мірою впливає на сприйняття, мислення та поведінку людини в екстремальній ситуації.

Щодо синтаксичних засобів, які вживаються для номінації «емоція страху» в авторському мовленні, найбільш поширеним є відокремлення. Відокремлені члени речення передають більшу семантику, наголошуючи на позначувану ними деталь та створюючи певні відтінки значення. У наступному прикладі відокремлені означення одразу привертають увагу до психофізичних симптомів страху, що відчуває персонаж:

Breathless, half choking, she told the dreadful story [25, с. 64].

Засоби вербалізації емоції страху мають місце як у *прямому мовленні*, так і в *невласне прямому мовленні* персонажів, яке досить часто вибирають для словесного зображення внутрішніх емоційних хвилювань діючих осіб.

У *прямому персонажному мовленні* емоція страху реалізується за допомогою *вигуків*. Вигуки поліфункціональні, вони є допоміжним засобом вираження будь-яких емоцій, адже основний фон створюється за допомогою контексту ситуації лексичними засобами. Проілюструємо прикладом:

"For Heaven's sake, leave your knife alone!" she cried [22, с. 58].

Синтаксичні засоби репрезентації емоції страху в мовленні персонажу можуть бути представлені окличними реченнями, адже без номінації досліджуваної емоції знак оклику надає реченню відтінок сильного хвилювання, викликаного страхом, що ми можемо спостерігати в такому прикладі:

So he was in their power! Holmes and Bradshaw were on him! The brute with the red nostrils was snuffing into every secret place! [22, с. 183].

Окличні речення можуть бути неповними або односкладними, вони можуть бути представлені інфінітивними конструкціями, таким чином наголошуючи на уривчастість, непослідовність розумових та мовленнєвих процесів під час переживання страху.

Чим вищий ступінь емоційного напруження, тим вищий ступінь дезорганізації синтаксичної структури. Перерваність, повтори, незакінченість синтаксичних конструкцій є характерними для високої концентрації емоції страху [4, с. 38].

Висновки. Отже, в проведеному дослідженні страх вважається емоцією, що виникає в людини в результаті екстремальних ситуацій. Страх може супроводжуватися рядом різних почуттів, наприклад, хвилюванням, тривогою тощо. Тим не менш, страх як явище суб'єктивне може бути спричинене якимось предметом, тобто досліджувана емоція має рису, притаманну почуттям, – предметність. Дослідження художнього дискурсу свідчить про те, що засоби вербалізації страху різняться в авторському мовленні та в персонажному мовленні емоції *страх*.

В авторському мовленні зафіксована субстантивна та дієслівна номінація емоції *страх*. Окрім цього, мають місце описи рухових симптомів емоційного характеру (міміка, жести, рухи невеликої амплітуди), психофізіологічних симптомів страху (зміна кольору шкірних покривів, прискорене серцебиття та дихання тощо), внутрішніх суб'єктивних відчуттів та хвилювань персонажу. На синтаксичному рівні зафіксовано переважне вживання відокремлення.

У персонажному мовленні емоція страху реалізується за допомогою вигуків. Синтаксичні засоби репрезентації емоції страху, як правило, представлені окличними реченнями, які структурно можуть бути неповними або односкладними, представлені інфінітивними конструкціями тощо, таким чином наголошуючи на ступінь емоційного напруження.

Головна відмінність засобів вербалізації емоції страху в авторському мовленні та в мовленні персонажу полягає в тому, що описи невербальних реакцій персонажів та їхні фізіологічні відчуття є *стилістично нейтральними*, тоді як пряма мова пістрявіє *експресивними* лінгвальними засобами. Подібна тенденція пояснюється тим, що лексика, яка *називає* чи *описує* емоції, не є емотивною. На відміну від їх спонтанної появи в мовленні, опис є свідомим вираженням емоційного стану людини лінгвальними засобами. Опису підлягає, як правило, не емоція в цілому, а її зовнішня експресія: міміка обличчя, очей, губ, пантоміміка, тембр голосу, інтонація тощо. Лексичний опис емоційних кінем і просодем відтворює атмосферу емоційних переживань, викликаючи в реципієнта почуття, адекватні наміру автора.

Перспективу нашої подальшої розвідки вбачаємо в дослідженні інтонаційних засобів реалізації емоції страху в діалогічному мовленні.

Література:

1. Леонтьев В.О. Классификация эмоций. Одесса : Изд-во Инновационно-ипотечного центра, 2002. 84 с.
2. Изард К. Эмоции человека. Москва, 1980. 212 с.
3. Потапова Р.К. Язык, речь, личность. Москва : Языки славянской культуры, 2006. 496 с.
4. Степанюк М.П. Репрезентація емоційного стану художнього персонажа у жіночому романі: лінгвокогнітивний і гендерний аспекти (на матеріалі романів Ш. Бронте та Е. Бронте) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 ; Херсонський державний університет. Херсон, 2016. 244 с.
5. Леонтьев А.Н. Потребности, мотивы, эмоции. *Психология мотивации и эмоций*. Москва : ЧеРо, 2005. С. 171–180.

6. Вилюнас В.К. Основные проблемы психологической теории эмоций. *Психология эмоций* : тексты / ред. В.К. Вилюнаса, Ю.Б. Гипенрейтер. Москва : Изд-во Моск. универ., 1984. С. 3–29.
7. Шаховский В.И. Категоризация эмоций в лексико-семантической системе языка. Москва : «Либроком», 2009. 208 с.
8. Зинченко В.П., Мещерякова Б.Т. Психологический словарь. Москва : Педагогика-Пресс, 1996. 440 с. URL: https://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Psihol/dict/26.php (дата звернення: 21.12.2020)
9. Вилюнас В.К. Психологические механизмы биологической мотивации. Москва : Изд-во МГУ, 1986. 207 с.
10. Василюк Ф.Е. Структура образа. *Вопросы психологии*. 1993. Вып. 5. С. 5–19.
11. Симонов П.В. Эмоциональный мозг. Физиология. Нейроанатомия. Психология эмоций. Москва : Наука, 1981. 213 с.
12. Юсева Ю.В. Механизмы вербализации эмоционального состояния литературного персонажа в англоязычной художественной прозе : дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.04 ; Государственное образовательное учреждение высшего профессионального образования «Московский государственный лингвистический университет». Москва, 2011. 173 с.
13. Лук А.Н. Эмоции и личность. Москва : Знание, 1982. 176 с.
14. Никифоров А.С. Эмоции в нашей жизни. Москва : Советская Россия, 1978. 272 с.
15. Шингаров Г.Х. Эмоции и чувства как формы отражения действительности. Москва : Наука, 1971. 222 с.
16. Платонов К.К. О системе психологии. Москва : Мысль, 1972. 215 с.
17. Эголинский Я.А. Эмоции человека и двигательная деятельность. Ленинград : Знание, 1978. 19 с.
18. Щербатых Ю.В., Мосина А.Н. Дифференцировка психических состояний и других психологических феноменов. *Психология психических состояний: теория и практика* : Материалы I Всероссийской научно-практической конференции. Казань : Новое знание, 2008. Часть II. С. 526–528.
19. Баженова И.С. Эмоции, прагматика, текст. Москва : «Менеджер», 2003. 392 с.
20. Витт Н.В. Личностно-эмоциональная опосредованность выражения эмоций. *Вопросы психологии*. 1991. № 1. С. 95–107.
21. Мац І.І. Різновиди емоцій та способи їх вербалізації (на матеріалі англійської мови). URL: <http://eprints.zu.edu.ua/3511/1/03miiesv.pdf> (дата звернення: 15.12.2020).
22. Woolf V. Mrs. Dalloway. London : Penguin, 2016. 244 p.
23. Maugham W.S. Theatre. London : Random House, 2001. 256 p.
24. Vine B. Asia's Book. London : Penguin Books, 1994. 448 p.
25. Mansfield K. Selected stories. M.: Raduga Publishers, 2002. 224 p.

Kostina S., Maletska I. Verbalization of the emotion “fear” in the English fictional discourse

Summary. The given article presents an attempt to analyse and systemise the language means of verbalization of the emotion “fear” in the English fictional discourse. The emotion “fear” is chosen as the *object* of our investigation due to the absence of the single concept of “fear” which can be explained by diverse directions and approaches to its study. Language means of “fear” verbalization in the author’s speech as well as in personage’s speech serve the *subject* of our research. First of all, the notions “emotions” and “feelings” are analysed and differentiated. *Emotions* are regarded as the class of psychological processes and states that are associated with instincts, needs and motives and are reflected in the form of agitation caused by the significance of different events and situations influencing an individual. Emotions serve one of the main mechanisms of the inner regulation of a person’s mental activity and behaviour. They have clearly expressed situation-oriented character. Moreover, emotions explicate a person’s evaluative attitude to what is going on around, they appear and disappear quickly. Unlike emotions, *feelings* are characterized by awareness and objectness. They are subjective as one and the same events have different meaning for different people. One and the same feeling can be realized by different emotions which is due to such their property as *ambivalence*. Besides, feelings caused by any events are more durable. *Fear* is a basic emotion which can be accompanied by a row of feelings: worry, excitement, etc. The analysis of our experimental material shows that the author’s speech includes substantival and verbal nomination of the emotion “fear”. Verbalization of fear is also realized by descriptions of kinetics (mime, gestures, movements), psycho-physiological symptoms of fear (skin discoloration, fast heartbeat and rapid breathing, sweating, shivering), inner subjective feelings and worries of a personage. As for the level of syntax, detachment prevails. In the direct personage’s speech, the emotion of fear is expressed by interjections. Among syntactic devices of fear realization there are mainly exclamatory sentences. The important feature of language means of fear expression in the fictional discourse implies that the descriptions of personages’ non-verbal reactions and physiological feelings are stylistically neutral whereas the personage’s speech is rich in expressive language devices.

Key words: author’s speech, description, detachment, emotion, fear, feeling, interjection, personage’s speech.